

Asia: VN/19831/2023

Työrauhalainsäädännön kehittäminen - luonnos hallituksen esitykseksi työehtosopimuslain, työriitojen sovittelusta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Yleiset huomiot

Yleiset huomionne esityksestä

Esityksessä on kyse perustuslain 13§:ssä turvatuksen perusoikeuden rajoittamisesta. Kriteereitä toimille tulisi olla välttämättömyys ja tarkkarajaisuus. Edelleen toimien tulisi olla ymmärrettäviä suhteessa tavoiteltuun hyvään.

Tavoitelluksi hyväksi artikuloituu työtaistelumuodoista yrityksille aiheutuvan vahingon ja kilpailukykyriskin vähentäminen. Yhteyksiä työllisyyden parantamiseen tai valtionvelan vähentymiseen on vaikea nähdä. Viittaus vakaampiin työmarkkinoihin kaatuu pelkästään oikeusvarmuuden katoamiseen. Esitetyt luonnehdinnat nykytilanteesta eivät viittaa lakimuutosten tarpeellisuuteen, saati välttämättömyyteen.

Käsillä olevien työtaistelumuotojen osalta lakot ovat olleet täysin marginaalisia suhteessa vuotuisten työpäivien lukuun. Laskennallisesti Suomessa tehdään vuosittain yli 500.000.000 työpäivää ja muutamiksi kymmeniksi tuhansiksi arvioitujen työtaistelupäivien (osittaisella) vähentämisellä on olematon merkitys kansantalouden tasolla. Kiistanalaiselta vaikuttaa myös ajatus, että perusoikeuksien rajoittaminen näin marginaalisessa kontekstissa vaikuttaisi myönteisesti arvioon investointiluotettavuudestamme. Tarkoittaisiko tilastoihin kirjattu puhdas nolla investoijien silmissä vakautta ja ennakoitavuutta?

Vaikutusten osalta todetaan työnantajien neuvotteluaseman ja direktio-oikeuden vahvistuminen sekä se, että seurauksena voi olla palkansaajien näkökulmasta heikommat työehdot. Systeemimuutoksen kohdalla tulisi seurannaisvaikutuksia arvioida perinpohjaisemmin ja pidemmälle. Todetut ja tavoitellut vaikutukset ovat ristiriidassa muun ohella EU:n johdostakin korostetulle tarpeelle vahvistaa työehtosopimista.

Työnantajien ja työntekijöiden oikeuksista ja velvollisuuksista on traditiossamme sovittu. Paitsi työehtosopimuksin, myös siten, että työmarkkinalakien valmistelu ja käytännössä niistä sopiminen on uskottu järjestöparteilta. On katsottu, että asiaan vuosikymmeniä vihkiytyneillä järjestöillä on tarpeellinen asiantuntemus ja kyky sovittaa usein vastakkaiset intressit.

Työrauhavelvoite ja vastinparinsa työtaisteluoikeus ovat sopimiseen perustuvan järjestelmän ydin. Sanktioista ja oikeuskäytännöstä voi päätellä, ettei työrauhaa ole koskaan oletettukaan absoluuttiseksi. Ottaen huomioon suomalaisen direktio-oikeuden laajuus työtaistelut ovat varsin korkealla prosentilla pysyneet tes-järjestelmän sisällä.

Hallitus toteaa perusoikeusvaikutusten osalta keskeiseksi sen, että esityksellä ei rajoitettaisi lainkaan työtaisteluoikeutta siltä osin, kuin riita koskee työntekijän omaan työhön liittyviä palkkaehtoja. Tämä on mahdollista vain tulkiten, että konflikti hallituksen tulevien heikennysesitysten ja omien palkkaehtojen välillä ei ole etymologisesti riita.

Poliittisten työtaisteluiden merkitys muuttuu täysin ratkaisevasti, kun hallitukset asettautuvat toisen osapuolen intressien toteuttajaksi.

Lakot työehtojen heikennyksiä vastaan on toistaiseksi suojattu sopimuksettomassa tilassa. Vaikuttaa kestävämmältä, että tosiasiallista ja riittävää oikeutta ei suojattaisi silloin, kun hallitus ajaa heikennyksiä työrauhavelvoitteen ollessa voimassa. ILO:n valvontakäytännössä työtaisteluoikeutta ei ole eroteltu koskemaan vain sopijapuolten intressiriitoja. Edelleen on selvää, että esimerkiksi hallitusohjelmaan kirjattu lomautusilmoitusajan lyhentäminen koskee työntekijöiden omaan työhön liittyviä palkkaehtoja.

Jos seuraavaksi rajoitetaan laillista lakko-oikeutta, esim. Iso-Britannian salaisten lippuäänestysten tapaan, saattaa päivän poliittinen yleislakko olla pieni hinta työehtojen kollektiivisen puolustamisen vaikeutumisesta.

Todelliset perustelut ovat sivulla 48: "Yhteiskunnan haasteet voivat tulevaisuudessa olla mittavia, kuten esimerkiksi valtiontalouden tilanne ja Suomen velkakehitys, mistä voi johtua tarvetta tehdä kansalaisten etuihin vaikuttavia poliittisia ratkaisuja".

Kyse on perusoikeuksien ennakkosensuurista. Rajoituksia tulisi säätää vasta, kun ne ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa tai perustuvat pakottavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen. Rajoitusten tulisi edelleen olla jossain ymmärrettävässä suhteessa saavutettavissa olevaan hyötyyn.

Paradoksinakin voi pitää sitä, että liberaaleja arvoja julistaneet puolueet haluavat kaventaa kansalaisten perusoikeuksia valtioon nähden. Ymmärrettävämmäksi asiantila tulee, kun toteaa, kenen perusoikeuksista on kyse.

Nykytilan ja sen arviointi

1 luku - Asian tausta ja valmistelu

2 luku - Nykytila ja sen arviointi

-

Yleisperustelut - luvut 3-6

3 luku - Tavoitteet

4 luku - Ehdotukset ja niiden vaikutukset

5 luku - Muut toteuttamisvaihtoehdot

8 a§ [myötätuntotyötaistelun rajoitukset]

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Työrauhavelvoite on voimassa vain työrauhan määrääjäksi ostanutta omaa sopijapuolta kohtaan.

Tukilakkojen merkitys ja määrä kasvaa, kun paikallisesta sopimisesta hallitusohjelman mukaisesti säädetään. Edelleen on selvää, että globaali talous luo entistä enemmän tilanteita, joissa tukilakot ja saarrot ovat käytännön välttämättömyys eivätkä useinkaan eristettävissä pääriidasta. Jopa hallituksen lempiverrokki näyttää harhailevan Teslan kanssa.

Tukilakkojen esitetty suhteellisuusarviointi ei ole tarkkarajaista. Ajatus palautunee taloudellisten intressien suojelemiseen, mutta oikeusvarmuus jää vuosiksi odotustilaan. Kv-sopimusten valvontakäytännössä taloudellinen intressi ei ole legitimi peruste rajoittaa työtaisteluoikeutta.

Valvontakäytännön perusteella näyttäisi edelleen myös siltä, ettei satamapalveluita voitaisi kansallisella tasolla tulkita välttämättömiksi palveluiksi, vaikka olisimmekin saari.

Esitetyn säännöksen soveltamista koskeva epävarmuus vähentää vuosikausia myös sallittujen tukilakkojen toimeenpanoa ja loukkaa tosiasiallisesti kv-sopimusten suojaamaa perusoikeutta.

8 b § [Poliittiseen päätöksentekoon kohdistuva työtaistelu]

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Poliittiset työtaistelut suoraan tai välillisesti työntekijöiden etuihin puuttuvia päätöksiä vastaan nauttivat kansainvälisten sopimusten suoja. Niitä ei Sipilän hallituksen aikaista yksittäistä päivää lukuun ottamatta ole käytännössä ollut. Näin lienee siksi, että työntekijöiden työ- ja sosiaalipoliittisia oikeuksia koskeneet asiat ovat kanavoituneet työmarkkinajärjestelmään.

Nyt ajatus on, että lakot työehtojen heikennyksiä vastaan voidaan estää lailla, kunhan heikennykset ovat hallituksen tekemiä. Tämä puolestaan edellyttää mm. ILO:n yhdistymisvapauskomitean työtaisteluoikeutta koskevien linjausten ohittamista.

Ammattiyhdistysoikeuksien epäämisen seurauksena yhteiskunnallinen tyytymättömyys voi organisoitua hallitsemattomallakin tavalla. Esimerkistä käy Ranskassa 2018 lopulta aikansa vaikuttanut keltaliivien protestiliike, jonka vaatimusten epätasällisyys ja niihin vastaamisen vaikeus ilman neuvotteluosapuolta johti paitsi merkittäviin yhteiskunnallisiin vahinkoihin lopulta myös poliittisen johdon taipumiseen. Pidemmällä sytytyslangalla heijastuksia Thatcherin ja Reaganin ay-oikeudet eliminoineesta politiikasta voi halutessaan nähdä Brexitissä ja vaikkapa Capitol-kukkulan valtauksessa.

9 § [Hyvityssakko]

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

10 § [Hyvityssakkoon tuomitseminen]

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

Lakiin lisättävät otsikoinnit

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

1 § Lain tarkoitus ja soveltamisala

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

7 § Ilmoitus työnseisauksesta

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

8 a § Myötätuntotyötaistelun rajoitukset

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

8 b § Poliittiseen päätöksentekoon kohdistuva työtaistelu

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

8 c § Työtaisteluoikeus virkasuhteessa

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

18 a § Hyvitys

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

18 b § Hyvityksen rahamäärän tarkistaminen

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

3 luvun 6 § Laittomaksi julistetun työnseisauksen jatkaminen

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Työoikeudellisen tradition näkökulmasta käänteentekevää on se, että individuaalille määrätään seuraamus kollektiivin toimesta. Tilannetta tulisi edelleen arvioida myös sanktiokumulaation näkökulmasta.

Nähtävissä on, että hyvitys laittomaksi julistetun työnseisauksen jatkamisesta aiheuttaa tulkintaepäselvyyksiä työpaikoilla. Hyvityksen pelotevaikutus on todennäköisesti suurempi kuin se ala, johon hallitus on edes toivonut voivansa vaikuttaa. Viesti myös laillisen lakon yhteiskunnalle haitallisesta luonteesta vahvistuu samalla kertaa.

4 luvun 9 § Laittomaksi julistetun työnseisauksen jatkaminen

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

Ojanen Jyrki
Rakennusliitto ry - Vpj. Jyrki Ojanen